

INSPIRAATIO, LUOVUUS JA KRIISI

Kuinka kirjoittajan romanttinen myytti tapaa nykyaikaisen tekstipajan

Referaatti: Liisa Savolainen

Royster, Brent (2005). ”Power and Identity in the Creative Writing Classroom:” *The Authority Project*. (s. 26-39)

Brent Roysterin artikkelissa käsitellään sitä, miten romanttiseen myyttiin nojaava kirjailijuuksikäsitys edelleen ilmenee kirjoittamisen luokkahuoneissa, työpajoissa, kansanopistokursseilla ja akateemisissa opinnoissakin. Artikkelissa puhutaan kahdesta kirjoittamisen opettamiseen liittyvästä painotuksesta: toisaalta painotetaan juurikin edellä mainittua kirjailijan myyttiä, jonka mukaan kirjailija on jo lähtökohtaisesti ammattilainen ja artisti; toisaalta taas painotetaan kirjoittamisen prosessia, jolloin kirjoittamista opiskeleville tarjotaan opetusta, tukea ja rohkaisua.

Ensimmäinen narratiivi käsittää kirjailijuuden ”olemisena”, toinen ”kehittymisenä”. Ensimmäinen kiteytyy kysymykseen: mitä on olla kirjailija? Toinen taas kiteytyy kysymykseen: miten kirjailijaksi kehitytään?

Jännite näiden kahden konseptin välillä sekä kirjailijan alaan liittyvät päivittäiset vaatimukset ja hankaluudet alleviivaavat jakautumisen luovan kirjoittamisen akateemisessa opetuksessa. Tästä syntyy kysymys, joka on toistuvan implisiittinen kirjailijuuden keskusteluissa: perustuuko *oikea* luova kirjoittaminen luontaiseen lahjakkuuteen? Vai voidaanko luovaa kirjoittamista ylipäänsä opettaa?

Kirjailijuuden ”olemista” painottava suuntaus perustuu myyttiseen läsnäoloon, joka runoilijoilla ja kirjoittajilla on ollut vuosisatojen ajan. Tarkemmin sanottuna aiemmin vallalla oli romanttinen näkemys kirjailijasta, joka on täysin muusta yhteiskunnasta erillinen hahmo. Romantiikan kirjailijakuvassa puhuttiin kirjoittamisen taidosta syntymälahjana ja suurempana kutsumuksena. Romanttisen kirjoittajan määritelmät ovat suurien ilmausten määrittämiä. Tällaisia ilmauksia ovat esimerkiksi luovuus, nerous ja mielikuvitus. Tällaista myyttiä on toistettu paljon. Esimerkiksi Jack Kerouacin väitettiin kirjoittaneen *Matkalla*-teoksensa vain viikkojen aikana, raivokkaasti paperille kirjoituskoneella hakaten ja paperit lopuksi yhteen pitkäksi pergamentiksi teipaten. Ja vaikka osatotuus voikin olla, että Kerouacin varhainen luonnos syntyi luovan vimman vallassa, tosiasiaa romaani kuitenkin kävi usean korjauksen ja muokkauksen läpi ennen kuin se lopulta julkaistiin.

Mikä tahansa kirjoittaminen käsittää suuren määrän sekä aikaa että intellektuellia sitoutumista asiaan (*intellectual engagement*). Jos vain syntymästään lähtien lahjakkaat luovat runoutta, fiktiota tai luovaa faktakirjallisuutta, jokapäiväisen ja rutiininomaisen kirjoittamisen tapa – ja luovan kirjoittamisen opettaminen – vaikuttavat ajan tuhlaukselta epävarmalle noviisille. Hyvin kilpailuhenkisellä alalla vallitsee myös kirjallisten tuotosten tunnustamisen epätodennäköisyys ja

henkilökohtainen ahdistus työpajojen kanssakirjoittajien kritiikistä. Voi siis vain ihmetellä, miksi luova kirjoittaminen yhä vain pysyy kukoistavana alana.

Valitettavasti tällaiset romanttiset inspiraation representaatiot ovat edelleen vallalla esimerkiksi luovan kirjoittamisen lehdissä ja työpajoissa, ja sellainen dramaattinen narratiivi korostaa oikeaa kriisiä, joka edelleen vaivaa luovia kirjoittajia: tarve olla yksilöllinen, lahjakas, näkyvillä. Toisin sanoen jotkut kirjoittajat toivovat olevansa lahjakkaita jo ennen kuin heitä on opetettu, ennen kuin he ovat kehittäneet kuria ja rutiinia työhönsä, ennen kuin he ovat edes kehittyneet kirjoittajina ja kirjoittajiksi. Opiskelijoille kirjailijan elämä vaikuttaa varmasti ”skitsofreniseltä tragikomediaalta”, joka koostuu samanaikaisesti kirjailijakiertueen loisteesta ja toisaalta yksinäisyydestä työhuoneessa, euforisesta elämästä ja hulluudesta. Kustannusalalla vallitsee ankarasta kilpailusta kumpuava lahjakkuuskeskeinen koneisto, joka tekee joistakin nuorista kirjailijoista heti suuria nimiä, joille ojennetaan kirjadiilejä ja joita buukataan talk show -esiintymisiin. Kirjoittamisen oikea työ kuitenkin säilyy piilotettuna katseilta.

Tämä jako paljastaa eturistiriidan, joka on löydettävissä luovan kirjoittamisen luokkahuoneestakin. Kun keskitymme liikaa valmiiseen tuotokseen, menetämme näkemyksen siitä, minkä pitäisi olla työpajojen oikea päämäärä: uusien, kirjoittamiselle omistautuneiden kirjoittajien kehittyminen. Ristiriidasta on syntynyt kiista, joka edelleen vaikuttaa moderniin kirjoittamiseen pedagogiikkaan. Esimerkiksi Linda Brodkey ja Karen Burke Lefevre ehdottavat, että luova kirjoittaminen mielletäisiin sosiaalisesti rakentuneena toimena, jossa kirjoittaja ilmenee teksteissään monien identiteettien kautta. Joissakin kirjoitustyöpajoissa onkin siirrytty käyttämään tuoretta prosessipedagogiikkaa, jossa painotus on vielä keskeneräisen tuotoksen – ja kirjailijan minuuden – kehittämisessä enemmän kuin valmiissa tekstissä ja kirjailijuudessa. Tavanomaisesti kirjoitustyöpajat suosittelivat oppilaita pitäytymään kertomasta heidän prosessiaan, painotus on ollut valmiissa tuotoksessa ja vertaispalautteen saamisessa kanssakirjoittajilta. Prosessorientoitunut työpaja kuitenkin olettaa, että kirjoittaminen ei ole yhden suunnan performanssi, vaan enemmän vastavuoroista sitoutumista lukijakunnan ja kirjoittajan ”minuuden” kanssa: toisin sanoen prosessi itsessään on jo teksti. Kirjoitettu lopputulos, artistin elämä ja kulttuuri näyttelevät aktiivisia rooleja kirjoittajuuden muovautumisessa.

Olennaista olisi hyväksyä, että kirjoittaja on sekä sosiaalinen että yksilöllinen tekijä – hän on siis sekä romanttisen myytin nero että kehittyvä kirjoittaja. Kirjailijat kaikkialla kipuilevat teennäiseltä vaikuttamista vastaan kun tituleeraavat itseään ylevään kirjoittajan rooliin. Piilotettu olettamus itseään *kirjailijaksi* kutsuessa pitää sisällään sen, että mikäli voimme määritellä kirjoittamisen, varsinkin hyvän kirjoittamisen, voimme myös tehdä sitä itse. Koska kirjoittamisprosessi on jatkuvassa muutostilassa, kirjailijat – *authorit* – jatkavat oman osaamisensa kyseenalaistamista – ja muutkin kyseenalaistavat heidän legitimeettinsä.

D.G. Myers (1996) huomauttaa, että vääjäämätön huolenaihe on artikkelissa jo aiemminkin mainittu seikka eli luovan kirjoittamisen opetettavuus. Greg Kuzma (1986) myöskin väittää, että kirjoittamisohjelmat rajoittavat kirjoittajia, mikä väistämättä johtaa akateemisten ja taiteellisten standardien alenemiseen. Tämän

hetken kirjoitustyöpajojen kannattajat väittävät, että työpaja toimii hyvänä keinona poimia pois lahjattomat, motivoitumattomat opiskelijat. Ennen kaikkea jotkut näkevät työpajan keinona valmistella kirjoittajia kritiikille, jota julkaistuna kirjoittajana tulee kohtaamaan. Tämän jatkuvan keskustelun keskeisenä huolena on se, että tämä julkaisuorientoitunut rooli työpajoilla on ristiriidassa oikeiden työpajapedagogiikan tavoitteiden kanssa. Lyhykäisyydessään ollaan sitä mieltä, että työpaja keskittyy liikaa kirjoittajan tuotoksiin ja liian vähän auttaa kirjoittajaa luovan prosessin hoivaamisessa.

Tämä näkyy myös siinä, miten kirjoittajat itse kritisoiivat työpajoja. Esimerkiksi syyskuussa 1999 *English Journal* -numerossa Michael Lloyd Gray väittää, että työpajojen opetuksen systeemi keskittyy liikaa yksittäisten oppilaiden riittämättömyyksiin ja epäonnistumisiin ja niiden analysoimiseen. Hänen arvionsa mukaan työpajojen osallistujat liian usein olettavat, koska materiaali on oppilaiden kirjoittamaa, että työpajan roolina on nostaa teksteistä esiin kaikki viat. Tästä syystä työpajat ovat epäavuliaita ja jopa vahingollisia kirjoittajille. Gray päättää, että ainoa keino puuttua työpajan riittämättömyyteen on kääntää fokus siitä, ”miten” kirjailijat kirjoittavat, siihen ”miksi” kirjailijat kirjoittavat. Tässäkin ongelmana on kuitenkin se, että näkökulman ulkopuolelle jätetään varsinaiseen kirjoittamiseen liittyvä tuska ja kamppailu, eli rutiininomaisen kirjoittamisen hankaluus ja ajoittainen pitkävetisyyskin. Väitteet inspiraation ohjaamasta kirjoittamisesta jättävät pois valtavan määrän kulttuurillisia vaikutteita, jotka myös määrittävät luovaa työtä.

Subjektiiivisen toimijuuden (*subjective agency*) kriisi on keskeinen asemassa, jonka kirjoittajat ottavat liittyen sekä luovan kirjoittamisen tuotantoon että kuluttamiseen. Brophy (1998) neuvottelee dilemmaa kirjoittajan ja yleisön välillä. Brophy (1998) sanoo: ”Ehkä käyttämällä jonkin verran aikaa kirjoittamalla luovasti me voimme siirtyä kohti suurempaa tietoisuutta siitä, mitä me olemme myös lukijoina.” Ennen kaikkea tämä subjektiiivisen toimijuuden kriisi sulauttaa kirjoittajan yleisöönsä, tekee nämä kaksi vaikeammaksi erottaa toisistaan, ja paljastaa integraaliset yhteiset tekijät niiden välillä. Brophy huomauttaa, että kun työpajaan osallistuvat haluavat nimenomaan tulla nähtyiksi luovina – tai kehittyä luoviksi – heidän kokemuksensa kirjoittajan minuudesta on väistämättä rajoitettu. Kontrastina Brophy kannustaa työpajaympäristöön, joka ei riipu formalisoiduista ja rigideistä *author*-minuuteen perustuvista konstruktioista, vaan enemmän ympäristöstä, joka erottaa luovuuden ja kirjoittajuuden. Käytännössä sellainen työpajaympäristö kannustaisi minun tulkintani mukaan nimenomaan prosessijohtoiseen, rutiiniin perustuvaan kirjoittamiseen sekä palautteen antamiseen ja vastaanottamiseen. Sellainen työpaja tarjoaisi vapauden, jonka romantiikan myyttisen kirjailijuuden ohjaama työpaja estää omassa individualismiin ja luovuuteen keskittyneessä retoriikassaan.

Benjamin Taylorin (1995) mukaan kirjoittamisen taustalla vallitsevien sosiaalisten, kulttuurillisten ja ekonomisten voimien tiedostaminen ja näkeminen ei vähennä kirjoitetun tekstin ”*geniusta*” tai tuotoksen vaikuttavuutta. Samaan sävyyn Timothy Lensmire ja Lisa Satanovsky (1998) tutkivat romantiikan vaikutusta nykypäivän kirjoittamisen työpajoihin. Romanttinen myytti, he väittävät, on puoleensavetävä uusille kirjoittamisen oppilaille, jotka kohtaavat vaikeasti kuvailtavan ja tutkittavan

luovan prosessin: romanttinen näkemys artistista autonomisena tekijänä, alitajunnallisesti esiintymässä kutsumuksensa johdattamana, vapauttaa taiteilijan tietyistä taakoista. Ei olekaan tarpeellista romuttaa romanttista luovuuden konseptia, mutta meidän tulisi olettaa, että määritelmämme luovuudesta tulee laajentaa sisältämään myös muita vaikutteita, jotka määrittävät jokaisen luovan aktin, kuten rutiini, kirjoittamisen prosessi ja muut tekijät.

Myös Mihail Csikszentmihalyin malli yksinkertaisesti kiteytettynä kieltää idean, että vain yksilöllisyys ja luovuus saavat aikaan luovaa työtä. Hänen mallinsa edelleen tiedostaa luovuuden osuuden kirjoittamisessa, mutta sen ohella kirjoittamisen vaikuttimina ovat myös sosioekonomiset ja kulttuurilliset tekijät. Csikszentmihalyin mallin mukaan ”jokainen kolmesta pääsystemistä – *individual/person, field* ja *domain*, eli yksilö/tekijä, ”ala” ja yleisö – vaikuttavat toisiinsa ja tulevat toistensa vaikuttamiksi”. Voisi sanoa, että kolme systeemiä edustavat kolmea ”hetkeä” samassa luovassa prosessissa. Csikszentmihalyi artikuloi ajan merkittävän roolin minkä tahansa aktin tai artefaktin luovuuden määrittelemisessä. Systemien näkökanta luovaan kuvaa kuinka aikakausi, sen ominaisuudet ja maun evoluutio vaikuttavat luovaan prosessiin.

Roysterin artikkelin mukaan kiteytettynä tuotoskeskeinen pedagogia rajoittaa kasvua. Sellainen systeemi laittaa liikaa painotusta subjektiiviseen toimijuuteen, liikaa painotusta tiettyihin, validoituihin malleihin kirjoittamisessa ja samalla arvottaa huonoiksi muut, vaikkakin epämuodikkaat, tyylit ja äänet. Yhtäläisen tärkeitä on niiden oppilaiden tietoisuus, joiden kyvyt ovat vielä kehittymisen tasolla ja sen motivoimia. Kirjoittaja ja opettaja Stephen Minot (1976) varoittaa ohjaajia liikaa painottamasta vain tiettyjä hyviksi luokiteltuja tapoja, lajeja ja tyylejä kirjoittaa ja ilmaista. Tapoja on todellisuudessa nimittäin monia. Ennenmin hän ehdottaa, että opettajat yksilöllistävät opetuksensa huomioimaan jokaisen oppilaan yksilönä, jolla on omanlaisensa maut ja tavat tehdä: monet oppilaat nauttivat kielenkäytön haastamisesta tai kirjoittajuuden mystiikasta, jotkut arvostavat tämänhetkisiä kirjoittamisen trendejä ja teorioita ja niin edelleen. Toisin sanoen: jos me laitamme työpajoissa liikaa painoarvoa valmiille tuotokselle, eli valmiille runoilille tai tarinoille, saatamme jättää huomiotta oikeat syyt miksi oppilaat saapuvat työpajoihin ja kaikki ne edut, joita he saattavat työpajatyöskentelystä saada.

Wendy Bishop (1997) käsittelee yhtä oppilasmotivaatiota lyhyessä artikkelissa nimeltä ”Runous terapeuttisena prosessina: taiteen ja alitajuntaisen yhteensovitus”. Hän kuvailee luokkahuonetta, joka kannustaa oppilaiden tutkimusta ja henkilökohtaista ulosantia mutta joka myös tunnistaa akateemiset ja esteettiset motivaatiot, jotka vaativat oppilaiden vastustavan romanttista ja kaiken kaikkiaan epäaitoa representaatiota kirjoittajuudesta. Hän ehdottaa, että tunnustuksellinen moodi saattaa antaa oppilaiden kehittää autenttisia ääniä: sellaiset autenttiset äänet sisällyttävät lukijan kirjoittajan tunnettuun henkilökohtaiseen kokemukseen ja tarjoavat kirjoittajalle tien kohti terapeuttista parantumista. Ennen kaikkea Bishop (1997) vaatii tuoreita tapoja puhua kirjoittamisesta, mikä taas elävöittää työpajaympäristöä: työpajan tulisi tarjota ympäristö, jossa kirjoittajat – *authorit* – ovat olemassa ilman ennakkoluuloja, ilman vaikutteita, koska motiivit

kirjoittamiseen ovat vaihtelevia ja dynaamisia. Työpajaympäristön, vaikka se ei olekaan terapiaistunto, tulisi sisällyttää jatkuvaa kirjoittamisen prosessia ja kasvua enemmän kuin odottaa ja palkita valmiita tuotoksia.

Artikkelin mukaan yksi tehokas tapa vahvistaa tätä kasvuprosessia on mitätöidä olettaimus, jonka mukaan kaikki kirjoittaminen on kulttuurillisesti sovitua ja että ideoita aina jaetaan, jopa niiden inspiroituneimmissa muodoissa. Lyhyt tutkimus luovuudesta (Fern Tavalin, 1995) artikuloi useat olennaiset olettamukset kirjoittajan aseman konstruktioista työpajaympäristössä: kirjoittajat ja heidän työnsä eivät ole koskaan täysin rakentuneita, etenkin luonnosmuodossa, ja luonnosten kautta tiedon vaihtaminen kanssakirjoittajien kanssa tarjoaa oppilaskirjoittajille väylän tunnistaa vaikutelman, jonka heidän työnsä antaa monipuoliselle, elävälle yleisölle. Lisäksi tietämys ja performanssi missä tahansa taiteessa on kumulatiivista ja loputonta: koska kirjoittaminen on jatkuva prosessi, nuoret kirjoittavat voivat prosessipedagogisen työpajan metodien avulla välttää tiettyihin tyyliin, käsityksiin ja tapoihin jumiutumisen taiteessaan ja voivat alkaa etsiä innovatiivisia tapoja kehittää uutta, itselleen sopivaa tapaa kirjoittaa.

Yksi suuri kritiikki työpajailmapiiriä kohtaan on se, että usein se on intohimoton ja epäluova ympäristö, jossa harjoitettua kirjoittamista voidaan kuvailla jopa mekaaniseksi. Keino elvyttää taidetta on kuitenkin antaa takaisin luovan kirjoittamisen oppilaalle se, mitä hän eniten himoitsee: yksilöllinen näkökulma. Vaikka tässä esitetyt olettamukset mieltävät kirjoittajan suuremman kulttuurillisen kontekstin konstruoimana ja yksilöllisyys kehoitetaan erottamaan kirjoittajudesta, yksilöllisyys (*individual*) on kuin onkin pakollinen komponentti taitavaksi kirjailijaksi tulemisessa. Luovan kirjoittamisen työpaja voi tarjota sopivan ympäristön itseyden ja äänen muodostumisille – ei tiettyjen autenttisuuden determinististen kehysten kautta, ei romanttisten kirjoittajan elämän illuusioiden kautta, ei vain valmista työtä painottaen, vaan multimodaalisten, multivokaalisten tekstin ja taiteen tutkimusten ja prosessin analysoimisen kautta.